

לא מיבעיא כי אמר מעדשים דמייתי מנחה מעלייתא [שמביא הוא מנחה טובה מן חיטים], דאיכא למימר מיהדר הוא דהדר ביה [כי אנו אומרים שלחזור בו נתכוין], ואם כן תפוס לשון ראשון, שהרי אינו יכול לחזור בו, וכדעת בית שמאי שאין שאלה בהקדש.

אלא [אבל] כי אמר "מן השעורין" הייתי אומר: ודאי דלא נתכוין לחזור בו, אלא הכי קאמר: אי קדשה [אם יכולה מנחת השעורין שאביא להתקדש] כמנחת העומר או^א — כמנחת סוטה הבאות מן השעורים — תקדוש אף זו שאביא, כלומר: הריני מתחייב להביא מנחת שעורין שהרי תקדוש לכשאביאנה —

ואי לא — שאין יכולה המנחה שאביא להתקדש כמנחת נדבה — לא אביא מנחה כלל.

קא משמע לן משנתנו, דאף כשאמר מן השעורין לא התנה את קבלתו בכך, אלא שנתכוין לחזור בו, ולפיכך מייתי [מביא הוא] מנחה מן החיטים, שהרי אינו יכול לחזור בו, וכבית שמאי שהם אומרים: אין שאלה וחזרה בהקדש.

מתניתין:

מי שאמר: "אמרה פרה זו [הרבוצה לפניו]: הריני נזירה אם עומדת אני".

וכן מי שאמר: "אמרה⁽¹⁾ הדלת הזו [הנעולה בפניו]: הריני נזירה אם נפתחת אני".

אפילו כשהתנדב מן העדשים יביא מן החיטים לדעת תנא קמא במשנה דמנחות.

ותמחה הגמרא: והא רבי יוחנן עצמו הוא דאמר — לפרש את טעמו של התנא קמא — שהמשנה עוסקת באומר: "אילו הייתי יודע שאין נודרין כך [מן השעורים] לא נדרתי כך כאשר נדרתי אלא כך [הרי עלי מנחה מן החיטים]".

ואם כן, הלוא זה אינו שייך אלא במי שהתנדב מן השעורים שיש מי שטועה בכך, אבל כשהתנדב מן העדשים שאין אדם טועה בכך, למה אמר רבי יוחנן שיביא מן החיטים?!

ומשינין: אכן לדעת רבי יוחנן עצמו, אם התנדב מן העדשים אינו מביא מן החיטים, אלא שלדבריו דחוקיה הוא דקאמר רבי יוחנן, כלומר: לשיטתך שהיית חלוק עלי בפירוש המשנה במנחות, היה לך להחזיק בדעתך ולומר שאכן אף המתנדב מן העדשים יביא מן החיטים —

כי את מאי טעמא קא הדרת בכך [משום מה חזרת בכך] מפירושך? משום דלא קתני בהדיא במשנה: "מן העדשים", שהוא לדעתך חידוש גדול יותר —

אין זו סיבה מספקת לחזור בכך, כי:

כי דלמא, "לא מיבעיא", קאמר התנא.

דהיינו: לא רק כשהתנדב מן העדשים יביא שעורים אלא אף כשהתנדב מן השעורים [כלומר, אדרבה כשהתנדב מן השעורים הוא חידוש גדול יותר] —

1. כן גורס הרא"ש בלשון נקבה, וכדכתיב "הדלת תסוב על צירה", וראה בתוספות יום טוב

בשני אופנים אלו: בית שמאי אומרים הרי זה נזיר, ובית הלל אומרים אינו נזיר.

אמר רבי יהודה לחלוק על תנא קמא: אף כשאמר בית שמאי שנדרו נדר, לא אמרו שנזיר הוא, אלא: באומר [כלומר: נעשה זה כאומר] הרי פרה זו עלי קרבן אם (2) עומדת היא, ונדור הוא מן הפרה ואינו נזיר.

והמשנה כולה תתבאר בגמרא.

גמרא:

שנינו במשנה: אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני:

ומתמיהין: פרה מי קא מישתעיא [וכי דרך פרה לדבר ככני אדם]? (3)

אמר [פירש] רמי בר חמא: אכן אין כאן דיבור של הפרה או הדלת אלא מחשבה כביכול, (4) והכא במאי עסקינן:

כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו בכח, באופן שנראה שאינה יכולה לעמוד מאליה: ואמר: "כסבורה פרה זו שהיא אינה עומדת, ונודרת ואומרת: הריני נזירה אם אעמוד" —

והרי הוא כאומר: (5) הריני נזיר מבשרה אם עומדה מאליה (6) ואכן — עומדה מאליה, ונתקיים התנאי.

וכגון שהיתה הדלת נעולה בפניו, ואמר: "כסבורה הדלת הזו שאינה נפתחת, ונודרת ואומרת: הריני נזירה אם אפתח" —

והרי הוא כאומר: "הריני נזיר מקרשיה של הדלת אם תפתח מאליה", ואכן נפתחה הדלת מאליה, ונתקיים התנאי.

ומשום שאף כי לא אמר על עצמו "הריני נזיר", אלא תלה את דבריו בפרה ובדלת שהם כאילו קיבלו על עצמם נזירות, בכל זאת הרי הוא נזיר, כי אם לא שבלבו לקיים את "מאמר הפרה" ו"מאמר הדלת" למה לו

דרך בני אדם הוא לתלות מחשבה כגון זו בפרה [וכמו שמצאנו ביונה פרק א: "והאניה חישה להשבר"] ולומר אומרת פרה זו כך וכך — תוספות.

וראה ב"ארוזי הלבנון" בשם לחם שמים.

5. כן נראה לפרש למסקנת התוספות בביאור הגמרא.

6. הטעם שהוצרך רמי בר חמא לומר שכונתו היתה שהוא נזיר אם עמדה "מאליה", הוא משום דליכא לפרש דעתו בין מאליה בין מאחרים שאין דרך בני אדם לתלות בדבר שיוודע שיעשה, שאם דעתו להיות נזיר למה תלה בשום דבר, תוספות ד"ה פרה [וראה תוספות בד"ה תרתין; וראה ב"ארוזי הלבנון" אות ל, לד ועוד].

בשם האבן עזרא "כל אשר אין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו", וראה ביד מלאכי סימן ש"ט, וברש"ש על המשניות.

2. בפשוטו תיבות אלו הם מדברי רבי יהודה, וראה ברש"ש.

3. ואף אם היתה הפרה מדברת, גם כן תיקשי שאין שום נזירות חל מכה דיבורה, ואף אין אדם יכול להזיר את חברו — על פי הגהת היעב"ץ.

4. ומצינו מחשבה שהוציא הכתוב בלשון אמירה, כגון "ודובר אמת בלבבו", "ויאמר עשו בלבבו", המפרש.

ואמנם אין דרך פרה לחשוב, אלא שכיון שנראה מרכיצת הפרה שאי אפשר שהיא תעמוד,

לספר את הדברים הללו.⁽⁷⁾

והלכו בית שמאי במשנתנו לשיטתן במשנה הקודמת, ובית הלל אף הם הלכו לשיטתן שם!

בית שמאי דאמרי לעיל: האומר "הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה" הוא נזיר, ומשום שאמירת "מן הגרוגרות" אינה אלא חרטה

ממה שאמר מקודם "הריני נזיר", וסוברים בית שמאי שאין אדם נוזר ומתחרט, כשם שאין הקדש בטעות ולא שאלה וחרטה —

הכי נמי כי אמר "הריני נזיר מבשרה הוי נזיר, כי אמירת "מבשרה" אינה אלא חרטה ממה שאמר "הריני נזיר", והיות שלדעת בית שמאי אין חרטה בנזירות, הרי הוא נזיר.⁽⁸⁾

את "דברי הפרה" "הריני נזירה", אם כן נזירות יש כאן, וכלל לא הוזכר איסור הנאה מבשרה, והיכן חרטתו של זה?!

וראה בתוספות שכתבו "ולא שייך בה נזירות, רק שתהא מופרשת לאיסורא — שלא יהנה מבשרה, הלכך כשאדם מספר לפנינו כך, בדעתו לקיים עליו שיהיה נזיר מבשרה".

ופירש ב"משנה למלך" [נזירות ב ח, ד"ה ודע שמה, והובאו דבריו ב"ארוזי הלבנון" אות כו] שהיות ולא שייך נזירות בפרה אלא שתהא מופרשת לאיסורא, על כן כשאנו דנים כאילו אמר הוא כדברים האלו, הוה ליה כאומר "הריני נזיר מבשרה".

ב. צריך ביאור: הניחא לפי השיטה שהנודר אמר בפירוש "הריני נזיר מבשרה", ניחא דברי הגמרא, כי יש כאן קבלת נזירות במילים "הריני נזיר", וחרטה במה שאמר "מבשרה".

אך למסקנת התוספות שלא אמר הנודר אלא "אמרה פרה הריני נזירה" ותו לא, הרי אם נפרש "נזירה" כפשוטו — אין כאן חרטה, ואם נפרש "מופרשת לאיסורא" — אין כאן קבלת נזירות?!

והנה, אף לפי השיטה שהנודר אמר "הריני נזירה" במפיק ה"א, הקשה רבינו עקיבא איגר, כיון ש"הריני נזירה" היינו "ממנה", הרי מעיקרא לא אמר כלל "הריני נזיר", אם כן תחילת הנזירות היה רק מבשרה?!

וב"ארוזי הלבנון" הביא שכבר עמד בזה ה"ר

7. נתבאר על פי התוספות והרא"ש במסקנת דבריהם, וכן הוא בירושלמי כאן, כמו שכתבו האחרונים.

ובתחילת דבריהם כתבו, שהוא קיבל על עצמו את הנזירות בפירוש, ובביאור לשון המשנה כתבו שני מהלכים:

האחד: אמרה פרה זו כלומר, סבורה היא שלא תוכל לעמוד, ולפיכך הריני נזירה אני נזיר ממנה ["ונזירה" במפיק ה"א] אם עומדת הדלת אני כלומר אני נזיר ממנה, וכפל לשון הוא על האדם הנודר, וכן דעת המפרש, וראה להלן בהערה על פי הרב ר' עזריאל.

השני: הנודר אמר מתחילה את מה שהפרה כביכול אמרה, וזהו מה שהובא במשנה, ואחר כך הוסיף הנודר ואמר "ואני נזיר מבשרה אם תעמוד", ומשפט זה כלל אינו מופיע במשנה, וכן פירשו הרמב"ם והמאירי והרע"ב.

וראה בתוספות וברא"ש מה שהקשו על מהלכים אלו, ובמה שכתב ב"ארוזי הלבנון" בשם "באר משה", וראה להלן בהערות.

8. א. לכאורה צריך ביאור: הניחא לפי השיטה שהנודר אמר בפירוש "הריני נזיר מבשרה", אם כן יש כאן נזירות וחרטה בצידה, ואף לפי השיטה הסוברת שהנודר אמר "הריני נזירה" במפיק ה"א, נמי ניחא, כי יש לפרש נזיר ממנה — מבשרה, וכמו שכתב המפרש.

אבל למסקנת תוספות שהנודר לא אמר אלא

הוצרך התנא להשמיענו מחלוקתם בתרתי
תלת בבות הללו. (11)

וכן תני רבי חייא [בתוספתא שלון] פלוגתא
זו של בית שמאי ובית הלל בתרתי תלת
בבות: "האומר הריני נזיר מן הגרוגרות",
והאומר "הריני נזיר מבשר פרה ומקרשי
דלת". (12)

וכן אמר (13) רבי אושעיא: תרתי תלת.

וצריכי דברי בית שמאי ובית הלל בגרוגרות
ודבילה ובבשר ובדלת:

דאי איתמר [אילו נשנו דבריהם] רק בהא
דגרוגרות ודבילה, היינו אומרים:

אין טעמם של בית שמאי משום שאין אדם
נוזר ומתחרט, ובאמת אפשר לו להתחרט,
והתם [במשנה דלעיל] הוא דאמרי בית
שמאי: הרי נזיר, כי אין שם חרטה, ובדעתו
היה לומר "מן הענבים", אלא משום

ובית הלל דאמרי לעיל "מן הגרוגרות" אינו
נזיר, כי יש שאלה וחרטה בנזירות, על כן
אף האומר "הריני נזיר מבשרה" אומרים
בית הלל: לא הוי נזיר.

ואף רבי יהודה הלך לשיטתו במשנה
הקודמת, שהאומר: "הריני נזיר מן
הגרוגרות", הרי הוא כאומר הרי הגרוגרות
עלי כקרבן, וכן במשנתנו כשאמר "הריני
נזיר מבשר הפרה", הרי הוא כאומר: הרי
בשר הפרה עלי כקרבן, והרי הוא נדור ואינו
נזיר.

ומקשינן לדברי רמי בר חמא המפרש את
מחלוקת בית שמאי ובית הלל במשנתנו
לשיטתם במשנה לעיל:

והא אמרוה בית שמאי חדא זימנא [הלא
כבר אמרו בית שמאי הלכה זו פעם אחת,
ולמה כפלו דבריהם]?! (9)

ומשנינן: אמר [תירץ] רבא [את דברי רמי
בר חמא (10)]:

בית הלל לחלוק, כיון דהוה פלוגתא דרישא,
וראה ב"קין אורה".

10. על פי "שיטה מקובצת", כי לדברי רבא
עצמו שנחלק על רמי בר חמא לא קשה קושיית
הגמרא, וראה שם, ובתוספות בעמוד ב' ד"ה
אימא.

11. רא"ש; ולשון "תרתי תלת", דרך לשון בני
אדם הוא, וכעין זה "חדא מתרי ותלת טעמי
נקט" בזבחים י ב, וראה במאירי.

12. נתבאר על פי "שיטה מקובצת".

13. ב"שיטה מקובצת" משמע דגרסינן תני, והוא

עזריאל בשיטה מקובצת, ותירץ, שאין כוונת
המשנה לומר שאמר בלשון זו: "הריני נזירה",
דאם כן קשה כנ"ל, אלא הלשון שאמר הנודר
הוא: "הריני נזיר מבשרה", והמשנה נקטה לשון
המורה על משמעות דבריו ולא ציטוט הלשון
ממש; [וב"ארוזי הלבנון" הביא דוגמא לזה
משנה בבבא קמא].

ויתכן לפרש על דרך זו אף לפי מסקנת
תוספות.

9. הקשו התוספות [לשיטתם שהנודר אמר רק
את "מאמר הפרה"]: צריך עיון דמאי פריך
"והאמרי בית שמאי חדא זימנא", הא איצטריך
לאשמועינן אף על גב דלא הזכיר כלל נזירות?!
והרא"ש תירץ: "ושמא קשה לו, למה הוצרכו

דמיחלפן גרוגרות ודבילה בענבים שכולם פירות הן, (14) לכן עלה בפיו גרוגרות במקום ענבים, (15) והרי הוא נזיר כיון שאמר "הריני נזיר", ואין כאן חרטה במה שאמר "מן הגרוגרות" כיון שלא נתכוון לחזור בו. (16)

אבל בשר בענבים יש לומר דלא מיחלף [אין דרך בני אדם להחליף ביניהם], ואם כן נמצא שמתחרט הוא מן הנזירות, ויש לומר אף לבית שמאי רשאי אדם להתחרט ואינו נזיר.

ואי איתמר [אילו נשנו דבריהם] רק בבשר, היינו אומרים:

דוקא **הכא** [במשנתנן] **הוא דאמרי בית שמאי הוי נזיר**, משום שדרך סעודת בני אדם **בבישרא וחמרא** כאחד (17) ונתחלף לו יין בבשר —

אבל גרוגרות ודבילה אימא לא מיחלפי, וחרטה יש כאן ואינו נזיר אף לבית שמאי —

קא משמע לן.

ואי איתמר [במשנה] הני תרתי [דגרוגרות ובשר], היינו אומרים:

הני הוא דקאמרי בית שמאי משום דמיחלפי, **אבל דלת דלא שייך לתלות שנתחלפה לשונו, אימא מודו להו לבית הלל** שהאומר "הריני נזיר מקרשי דלת" נזור ומתחרט הוא, ואינו נזיר אף לבית שמאי —

קא משמע לן דהוי נזיר, דאין חרטה בנזירות לדעת בית שמאי.

ואי תנא פלוגתא דבית הלל על בית שמאי בדלת, היינו אומרים:

בהא [בדלת] קאמרי בית הלל דאינו נזיר, כי היות ואין לתלות שנתחלפה לשונו, ובהכרח שכוונתו היתה להתחרט, לכן אינו נזיר כי לדעת בית הלל מועילה חרטה בנזירות.

אבל בהך תרתי [גרוגרות ובשר], אימא מודו להו לבית שמאי שנזיר הוא, כי אנו תולים שאין כאן חרטה אלא שנתחלפו לו בענבים וביין, ואם כן יהא נזיר —

לפיכך **קא משמע לן** — בכות אלו דגרוגרות ובשר — **דלא מודו בית הלל, כי אין אנו תולים שנתחלפו לו גרוגרות ובשר בענבים ויין, אלא כוונתו להתחרט מגזירותו, ולכן אינו נזיר.**

16. א. נתבאר על פי רבינו עקיבא איגר לעיל ט ב.

ב. לפי זה משנתנו כרבנן דרבי שמעון ג ב שהנזור מן הענבים נזיר הוא לכל דבר, שהרי לא נתכוין לומר אלא "הריני נזיר מן הענבים", [וכעין זה כתב ב"קרבן העדה" לשיטת הירושלמי במשנה דלעיל].

17. ראה ברא"ש ובמאירי ובמפרש; ובתוספות כתבו, ששניהם עיקר הסעודה, ומיחלף בלשון

בתוספתא שחיבר רבי אושעיא; [ולגירסא דידן צריך לפרש, שגם רבי אושעיא תירץ כמו רבא].

14. תוספות והמפרש [לקמן]; ובמאירי פירש, מפני שהם דברים המשכרים כיון, ראה לעיל ד א.

15. תוספות; והמפרש פירש באופן אחר, ראה שם.

ונחלקו בית שמאי ובית הלל, אם נתקיים התנאי והרי הוא נזיר, או לא, וכמו שמפרשת הגמרא לקמן, אלא שמסדר הש"ס לא הניחו לסיים דבריו, ודחה אותם מיד: (20)

והרי בשלמא פרה, אכן בת קרבן היא, וניתן לפרש את דברי המשנה באופן שאמר הרי עלי להביאה בקרבן נזירות, אלא דלת וכי בת קרבן נזירות היא?!

אלא אמר רבא: כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו כל כך בחזק, שהעולם סבורים שאין אדם יכול להעמידה,

ואמר: "העולם סבורים שאין אדם יכול ב-1 להעמידה, והרי זה כאילו אמרה (1) פרה זו אין אני עומדת, ואני אומר, אדרבה הריני

אמר [הקשה] רבא לדברי רמי בר חמא, האומר, שהתנה הנודר את נזירותו בעמידת הפרה "מאליה":

מי [וכי] קתני במתניתין: אם עמדה מאליה, והרי "הריני נזירה אם עומדת אני" קתני, וזה לא משמע דוקא מאליה?! (18)

אלא אמר [פירש] רבא את משנתנו:

כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו בכח, וכך אמר:

"העולם סבורים שאין אדם יכול להעמידה, והרי הפרה כאילו אמרה: הריני נזירה אם עומדת אני, אבל אני אומר: אדרבה אם לא עמדה הפרה הרי עלי להביאה בקרבן נזירות", (19) ועמדה הפרה מאליה —

מחלוקתם היא במי שאומר "הריני נזיר מן הבשר", אם כן היה לו לתנא לשנות את מחלוקתם במי שאמר "הריני נזיר מן הבשר".

19. א. ואף על גב דקרבנות נזיר אינם באים מבהמה גסה, מכל מקום שייך לקבל על עצמו נזירות על מנת לגלח על כמה עולות וכמה שלמים, כמו שאמרו בספרי על הכתוב בסוף פרשת נזיר "קרבנו לה" על נדרו מלבד אשר תשיג ידו", והן באים אף מן הבקר אם ירצה — על פי תוספות והרא"ש; וראה ברמב"ן על התורה שם ובפירושו המלבי"ם שם.

ב. אין אנו אומרים שכוונתו היתה להביאה על נזיר אחר, כי הלשון משמע דעל עצמו קאמר ונזירות קיבל עליו, ראה "קרבן אורה".

20. תוספות, וראה מה שכתב הרא"ש.

1. בפשוטו, כשם שיש לפרש את המשנה לפי שיטת רמי בר חמא כשלשת השיטות שכתבו

בני אדם זה לזה, ועדיין צריך תלמוד לשון הגמרא.

18. א. ראה בהערה 6, שנתבאר מדוע אי אפשר לפרש שאכן לא נתכוין דוקא שתעמוד מאליה [ודלא כרמי בר חמא].

ב. הקשו התוספות: ומאי קשיא ליה "מי קתני מאליה", והא כמה משניות דמשנין: "חסורי מיחסרא והכי קתני"?!?

ותירצו, דהני מילי היכא דמוכח החסרון [מתוך דברי המשנה או מתוך ביאור דברי התנאים] אז יש כח להוסיף על לשון המשנה, אבל לדברי רמי בר חמא לא בזה נחלקו התנאים, ואי אפשר להוסיף תיבה זו על לשון המשנה.

ג. בתוספות בעמוד ב' ד"ה בית שמאי, פירשו, שאין עיקר קושיית הגמרא על מה שלא הזכיר התנא תיבת "מאליה", אלא על הזכרת עמידת הפרה ואמירתה בכלל, כי היות ומחלוקת התנאים אינה קשורה בפרה כלל, ועיקר